

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Eastons definitie van politiek: een herinterpretatie

Rosenthal, U.

Citation

Rosenthal, U. (1974). Eastons definitie van politiek: een herinterpretatie. *Acta Politica*, 9: 1974(4), 379-397.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451493>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451493>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

dat Politburoleden met gelijke onderwijsachtergrond, zoals bijv. Kosygin en Brezjnev in verschillende eliten geplaatst worden (respectievelijk bestuurs-elite en partijelite).

Voor de wijzigingen in april 1973 behoorden 4 van de 15 leden tot beleids-eliten.

- 37 Bij posten in lagere partijsekretariaten zou van regionale eliten gesproken kunnen worden. Dat zou ook reeds kunnen gebeuren bij de sekretariaats-medewerkers van de kleine republieken.
- 38 M. Gehlen en M. McBride, p. 1234; Fleron Jr., p. 137.
- 39 M. Gehlen en M. McBride, p. 1234-1237. P. Frank. Het meest uitgebreide werk op het gebied van achtergronden van partijleden is: T. H. Rigby.
- 40 W. Wesolowski, p. 141.
- 41 J. Schwartz en W. Keech, p. 848.
- 42 S. I. Ploss, p. 96.

Eastons definitie van politiek: een herinterpretatie

door U. Rosenthal

Inleiding

Het is een geliefkoosde bezigheid van veel politicologen, de grenzen van hun vak inhoudelijk af te bakenen door een zogeheten kenobject aan te dragen en een min of meer uitvoerige formulering daarvan te geven. Dat het kenobject van de politicologie betrekking heeft op 'het politieke', 'de politiek' of 'politieke verschijnselen', zullen maar weinigen willen betwisten. Het wordt moeilijker, zodra een explicatie van deze termen gevraagd wordt. Sommigen weigeren op dergelijke vragen in te gaan. Zij stellen zich tevreden met een zeer globale tour d'horizon en zijn er gerust op dat het zeker na een dergelijk overzicht aan iedereen duidelijk zal zijn wat de gemeenschappelijke aspecten van de aan de orde gestelde vraagstukken zijn.

Anderen wagen zich eraan de explicatie te geven. Zij formuleren het kenobject van de politicologie door middel van onderzoek naar 'het wezen' of 'de fundamenteën' van de politiek. Men kan in dit verband twee polaire typen onderscheiden: diegenen, die het conflict als het uitgangspunt van het politieke handelen beschouwen, en diegenen, die het politieke handelen herleiden tot coöperatie. Wij kunnen denken aan C. Schmitt enerzijds en De Jouvenel anderzijds. Schmitt volgt een tamelijk 'Duitse' traditie (Treitschke) en legt het accent op de sfeer van vijandschap, waarin het politieke handelen zich voltrekt. De Jouvenels 'De la politique pure' is gecentreerd rond het thema van de mens, die bij zijn medemens steun zoekt voor het bereiken van welke doeleinden dan ook¹.

Bij hun beschouwingen over 'politiek' en 'de politicologie' laten veel Nederlandse politicologen zich leiden door de formuleringen van David Easton. Hij is van mening dat politieke analyse zich richt op 'the authoritative allocation of values for a society'². Deze explicatie heeft zijn aanhangers er niet toe gebracht zich ervan te vergewissen wat Easton precies voor heeft met zijn formulering. Wij willen in dit artikel op één en ander ingaan.

Allereerst zal een korte schets gegeven worden van de entree van Eastons adagium in de Nederlandse politicologie. Het zal blijken dat verschillende vertalingen van de kernformulering in omloop werden gebracht. De vraag wat Easton zelf precies bedoeld had met zijn begrip 'authoritative(ness)' bleef onbeantwoord of werd op meerduidige wijze beantwoord.

Daarna zullen wij uitvoerig ingaan op de betekenis van Eastons begrip 'authority'. Hoewel Easton zelf sommige onduidelijkheden laat bestaan, geeft die uiteenzetting toch genoeg aanleiding bepaalde interpretaties met klem af te wijzen.

De daarop volgende paragraaf zal besteed worden aan de implicaties van het concept voor de plaats die men Eastons opvattingen over politiek en het 'politieke systeem' moet toedenken. Een herwaardering van een aantal

gangbare concepties, meestal kritisch ten aanzien van Eastons pretenties een aanzet te geven tot de vorming van een algemene politieke theorie, is nodig.

Tenslotte zullen wij enige samenvattende opmerkingen en een aantal conclusies voorleggen. Eén van de conclusies willen wij op dit moment reeds vermelden: een ongelukkige interpretatie van één begrip uit een omvangrijk begrippenkader kan verstrekkende gevolgen hebben.

Eastons 'authoritative allocation of values' in de Nederlandse politicologie

Bij de meeste Nederlandse politicologen kunnen wij in de één of andere vorm verwijzingen naar Eastons werk vinden. In het algemeen concentreren zij zich op de onmiskenbare verdiensten die Easton voor de ontwikkeling van de politicologie heeft gehad.

In de eerste plaats heeft Easton het behaviorisme in de politicologie omgebogen in een theoretische richting. In de tweede plaats heeft hij gepleit voor de coördinatie en integratie van politieke data in een begrippenstelsel; deze coördinatie zou de weg moeten bereiden voor het opstellen van een algemene politieke theorie. In de derde plaats introduceerde hij het begrip 'politiek systeem' als de spil van deze nog op te bouwen algemene theorie en gaf hij richtlijnen voor de analyse van politieke systemen³.

De aandacht voor deze zeer belangrijke elementen in Eastons oeuvre maakt het enigszins begrijpelijk dat men Eastons formulering zonder veel omhaal heeft overgenomen en dat men haar vaak nogal los heeft vertaald. De gevolgen zijn er niet minder om.

Daudt heeft Eastons formulering in de Nederlandse politicologie geïntroduceerd⁴. In een artikel over politieke conflicten neemt hij Eastons analytische uitgangspunt over. Hij merkt op dat het politieke aspect van de sociale werkelijkheid volgens Easton 'de dwingende toewijzing van waarden voor de gehele maatschappij' is. Een conflict wordt omschreven als 'een situatie waarin door een groep doeleinden worden nagestreefd die onverenigbaar zijn met de dwingende waarden van de gehele samenleving'. In een toelichting stipt hij aan dat waar gesproken wordt van de 'dwingende' toewijzing van waarden, Easton 'zelfs' het begrip 'authoritative' gebruikt. Een iets minder 'dwingende' benadering is die van De Vree. Wij noemen hem hier omdat zijn terminologie naar zijn zeggen nauw aan die van Easton verwant is. De Vree definieert het begrip 'politiek' als 'het in sociale interacties tot stand komen van waardetoedelingen welke de deelnemers aan die interacties binden'⁵.

Scholten, die het begrippenkader van Easton op zijn empirische bruikbaarheid getoetst heeft en grote waarde hecht aan diens opvattingen, spreekt in eerste instantie over de 'bindende toedeling van waarden voor de gemeen-

schap'⁶. Later kiest hij voor en andere terminologie: 'de term 'authoritatively' vereist toelichting. Wij vertaalden dit met 'gezaghebbend'. Het betekent bij Easton, dat de leden van de politieke gemeenschap de toedelingen in het algemeen aanvaarden. Zowel het machts- als het legitimiteitselement komt er in tot uiting'⁷. Hij handhaaft deze visie. In een latere publicatie spreekt hij over 'de gezaghebbende waardentoedeling voor en namens de samenleving' en worden 'gezagsdragers' geïntroduceerd als 'degenen die tot taak hebben die toedelingen tot stand te brengen en te legitimeren'⁸. Wij mogen tenslotte gewag maken van wat Hoogerwerf zijn studenten leert: 'Het politieke systeem is volgens Easton het geheel van interacties waardoor de gezaghebbende toedeling van waarden voor een samenleving plaatsheeft. . . Het woord 'gezaghebbend' verwijst naar macht en gezag'⁹. Begonnen wij met de dwingende toewijzing van waarden — Eastons analytische definitie heeft uiteindelijk geleid tot vertalingen en interpretaties, waarin gezag en legitimiteit een centrale plaats innemen. Hoe is het mogelijk dat één begrip zo verschillend uitgelegd kon worden? Is wellicht Eastons 'authority'-begrip vaag en inexact gedefiniëerd?

Eastons 'authority'-begrip

De vertaling van 'the authoritative allocation of values' met 'de gezaghebbende toedeling van waarden' kan ons op het verkeerde spoor brengen. In de vorige paragraaf hebben wij reeds vermeld dat Eastons formulering Scholten ertoe brengt het legitimiteitsaspect erin te betrekken. 'Authority' wordt gekoppeld aan de legitimering van de machtshebbers. Hoogerwerf is dezelfde mening toegedaan. Hij omschrijft 'gezag' als 'als juist erkende, gelegitimeerde macht of leiding' en geeft daarmee te kennen bij de gezaghebbende toedeling van waarden plaats in te ruimen voor de factoren, die bij de aanvaarding van de beslissingen van de machtshebbers in het politieke systeem een rol spelen¹⁰.

Deze koppeling van 'authoritativeness' aan de legitimering van het handelen van de machthebbers in het politieke systeem druist in tegen Eastons visie. Het gaat er vanzelfsprekend in eerste instantie niet om, of men de term 'gezaghebbend' op zichzelf wil hanteren of niet. Wel mag men de vraag stellen of het begrip 'gezaghebbend' zodanig gedefiniëerd wordt dat het overeenkomt met de betekenis die Easton aan het begrip 'authoritative' toekent. Daarnaast geldt toch ook dat de term 'gezaghebbend' in ieder geval associaties met het gelegitimeerde gebruik van macht oproept. Men kan misverstanden uit de weg gaan door een andere terminologie te kiezen. Alvorens op Eastons definitie in te gaan is een waarschuwing op zijn plaats. Easton maakt het er niet gemakkelijker op door zelf niet altijd even zorgvuldig te formuleren. Hij is soms zeer slordig in zijn woordgebruik. Het is

bijvoorbeeld onjuist, zonder enigerlei toelichting nu eens de term 'government' of 'power-holders' en dan weer de term 'authorities' te gebruiken¹¹.

In een overzichtartikel over de begrippen 'authority' en 'authoritativeness' maakt Kim een onderscheid tussen vier groepen formuleringen¹². Een aantal auteurs refereert aan 'the notion of the right (or ability) to issue commands and/or to expect or exact obedience'. Men kan aan verscheidene subcategorieën denken. Sommigen wijzen op het morele recht van de gezagsdrager, anderen op de formeel-institutionele kant van de gezagsrelatie. Voor beide geldt dat de machthebber centraal staat. Een tweede groep stelt voorop dat sprake is van 'the voluntary nature of command acceptance.' Het gaat deze groep om een specifiek uitgangspunt voor de aanvaarding van de bevelen of verlangens van anderen. Een derde stroming legt het accent op 'the dimension of acceptance with or without special reference to the reasons for compliance.' De factoren die leiden tot de aanvaarding van de bevelen of wensen van anderen zijn op zich niet van belang. De vierde groep tenslotte wil een verband leggen tussen macht en 'rationaliteit'. Bestaat een gezagsrelatie, dan wordt macht langs de weg van 'reasoned elaboration' uitgeoefend. De beredeneerde uitwerking moet potentiëel aanwezig zijn: zij heeft gewoonlijk niet plaats.

Men kan zich afvragen of Kim steeds even consequent is. In de eerste categorie brengt hij mede die definities onder, waarin het legitimitéitsaspect een cruciale plaats heeft. Binnen een categorie, die naar de gezagsrelatie kijkt vanuit het perspectief van de machthebber en zijn liefst geïnstitutionaliseerde machtspositie, lijkt een definitie van gezag als legitieme macht echter slecht te passen. Legitimitéit staat in een veel nauwer relatie tot het voluntaire aanvaarden van de verlangens van de machthebbers. Gezag als legitieme macht zou beter in de tweede groep geplaatst kunnen worden.

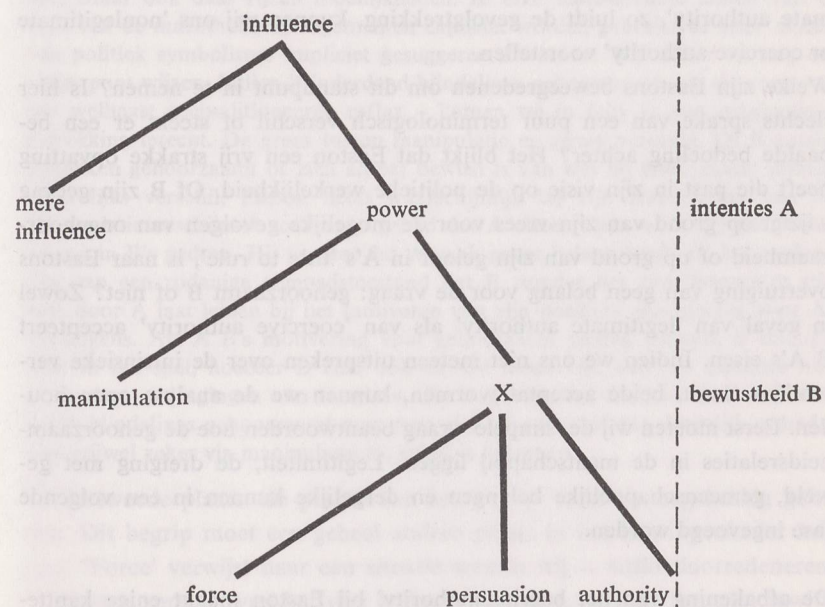
Er kan geen onduidelijkheid over bestaan dat wij Eastons begrip 'authority' noch in de eerste noch in de tweede groep mogen onderbrengen. Zijn 'authority' en 'authoritativeness' behoren in de derde groep thuis. Eastons afbakening van het begrip laat er geen twijfel over bestaan dat het hem gaat om 'the dimension of acceptance'. Wij zullen op zijn definiëring nader ingaan. Daartoe maken wij gebruik van zijn wat veronachtzaamde bijdrage aan de Nomos-bundel over 'Authority'¹³.

Easton geeft in zijn zojuist vermelde artikel een schema van wat Dahl de 'influence-terms' is gaan noemen¹⁴. Het overkoepelende begrip in dit schema is 'influence'. Wij spreken over een invloedsrelatie, zegt Easton, als het gedrag van een persoon dat van een andere persoon op de één of andere manier — in ongeacht welke richting — doet veranderen. In die ge-

vallen, waarin A invloed over B uitoefent zonder daartoe de bedoeling te hebben, gebruikt Easton de term 'mere influence'. Daartegenover staat het machtsbegrip: A heeft de intentie B's gedrag te wijzigen, en hij slaagt daarin¹⁵.

Het machtsbegrip wordt nu uitgewerkt. Het criterium voor de verdere indeling wordt of B zich ervan bewust is dat A poogt macht over hem uit te oefenen. Waar B zich niet bewust is van A's intentie hem tot een bepaalde gedraging aan te zetten, maar in feite wel diens wensen inwilligt, spreekt Easton van 'manipulation'. In het geval dat B zich wel bewust is van A's beïnvloedingspogingen zijn drie mogelijkheden voorhanden. Ten eerste 'force': 'A physically seizes B and compels him to do what A wishes.' Ten tweede 'persuasion': 'A may . . . get B to change his behavior by presenting him with arguments intended to show him why this change is desirable . . . B receives these communications, evaluates them in the light of his own criteria of what he considers best under the circumstances, and then accepts them as the basis of his actions.' Ten derde 'authority': 'A sends a message to B and B adopts this message as the basis of his own behavior without evaluating it in terms of his own standards of what is desirable under the circumstances.'

Schematisch voorgesteld:¹⁶

Het is van belang te constateren dat de kern van een gezagsrelatie volgens Easton ligt in B's acceptatie van de wensen die A heeft. In Kims woorden: 'what matters for Easton most is the fact of compliance, regardless of the reasons'¹⁷. Easton gaat hier zelf zeer uitvoerig op in. Eerst merkt hij op dat B verschillende redenen kan hebben om op A's verlangens positief te reageren. Het kan zijn dat hij A graag mag en hem het plezier wil doen zijn wensen te vervullen. Of het is mogelijk dat hij eventuele bevelen van A's kant opvolgt, omdat hij het nu eenmaal juist acht zich niet door zijn eigen voorkeuren te laten leiden. Andere redenen kunnen zijn de vrees voor de gevolgen van niet-inwilliging van A's eisen of – minder vergaand – de overeenkomst tussen A's eisen en zijn eigen belangen. Echter, deze opsomming geeft slechts uitdrukking aan de rijke schakering aan motivaties, die B ertoe kunnen brengen A's verlangens te honoreren: 'regardless of these and other varied grounds upon which one person might be induced to obey another, the fact that in practice he does obey the other is sufficient evidence for describing the power relationship as one of authority'¹⁸.

Het is stellig niet de bedoeling gezag als legitieme macht op te vatten. Easton is zich daarbij ten volle bewust van het verschil tussen zijn gezagsbegrip en dat van vele andere auteurs. Of de leiders in een politiek systeem nu legitiem geacht worden of slechts gehoorzaamheid weten af te dwingen door middel van de dreiging met ernstige sancties – zij hebben gezag en zijn derhalve de 'gezagsdragers' binnen het politieke systeem. Naast 'legitimate authority', zo luidt de gevolgtrekking, kunnen wij ons 'nonlegitimate or coercive authority' voorstellen.

Welke zijn Eastons beweegredenen om dit standpunt in te nemen? Is hier slechts sprake van een puur terminologisch verschil of steekt er een bepaalde bedoeling achter? Het blijkt dat Easton een vrij strakke opvatting heeft die past in zijn visie op de politieke werkelijkheid. Of B zijn gedrag wijzigt op grond van zijn vrees voor de mogelijke gevolgen van ongehoorzaamheid of op grond van zijn geloof in A's 'title to rule', is naar Eastons overtuiging van geen belang voor de vraag: gehoorzaamt B of niet? Zowel in geval van 'legitimate authority' als van 'coercive authority' accepteert B A's eisen. Indien we ons niet meteen uitspreken over de intrinsieke verschillen tussen beide acceptatievormen, kunnen we de analyse open houden. Eerst moeten wij de 'simpele' vraag beantwoorden hoe de gehoorzaamheidsrelaties in de maatschappij liggen. Legitimiteit, de dreiging met geweld, gemeenschappelijke belangen en dergelijke kunnen in een volgende fase ingevoegd worden.

De afbakening van het begrip 'authority' bij Easton maakt enige kanttekeningen noodzakelijk. Zij hebben betrekking op het onderscheid tussen

'persuasion' en 'authority' en op de positie van het geweldsbegrip in Eastons schema.

In de eerste plaats: het onderscheid tussen 'persuasion' en 'authority' blijkt nogal wat moeilijkheden op te leveren¹⁹. Easton reserveert het begrip 'persuasion' voor situaties, waarin B evalueert of een wijziging in zijn gedrag gewenst dan wel ongewenst is, 'in terms of his own standards of what is desirable.' Heeft deze evaluatie niet plaats, dan oefent A gezag over B uit. Hier nu gaat Easton de verwarring in de hand werken. Hij gaat omstandig in op de redenen voor B's gehoorzaamheid; daartoe behoren zijn genegenheid voor A, zijn 'sense of political obligation', de vrees voor ernstige sancties en de verwachting van materiële voordeel. Het is moeilijk in te zien dat B in deze situatie zijn eigen 'standards' buiten beschouwing laat – al was het maar dat hij er beter aan denkt te doen 'blindelings' te gehoorzamen. Dit brengt ons ertoe te vermoeden dat het Easton bij de afpaling van het begrip 'authority' wellicht om een analytisch onderscheid gaat. Het is niet van belang of B nu wel of niet kijkt naar de overeenkomst tussen zijn eigen preferenties en die van de 'tegenpartij'. Het gaat er alleen maar om dat wij van een 'authority relation' moeten spreken, zodra het ons alleen maar interesseert of B gehoorzaamt.

Zoals we reeds hebben gezegd stipt Easton bij zijn bespreking van overredingsrelaties aan dat B zal reageren op argumenten die hem door A geoffreerd worden. Maar ook daar rijzen moeilijkheden. In elke machtsrelatie zullen van de kant van de machthebbers argumenten expliciet worden gebruikt of door middel van politiek symbolisme impliciet gesuggereerd worden. Wij willen op nog een ander punt wijzen. Indien B inderdaad blindelings gehoorzaamt – in de vorm van een welhaast geconditioneerde reflex – komen we in feite in een manipulatiebetrekking terecht. De grens tussen manipulatie en gezag vervaagt. Of B zonder nadenken gehoorzaamt of zich amper bewust is van wat hij doet, maakt immers nauwelijks verschil. Easton heeft waarschijnlijk bij zijn formulering van het manipulatieverschijnsel voor ogen gehad dat A alleen maar uit is op een verandering in B's gedrag. Hij vergeet dat A vaak groot belang heeft bij het aankweken van een zodanige gemoedstoestand dat B, zonder het zich bewust te zijn, zich door A laat leiden bij het motiveren van zijn positieve waardering voor A's verlangens. Als A B's motivering voor gehoorzaam gedrag bepaalt, is manipulatie in het spel, hoezeer B zich ook bewust moge zijn van A's intenties hem tot andere gedragingen aan te zetten. En nog afgezien daarvan: indien B werkelijk blindelings gehoorzaamt mag men zich afvragen of een dergelijk optreden niet vrijwel zeker via manipulatie tot stand is gekomen.

In de tweede plaats: de positie van het begrip 'force' is ongelukkig gekozen. Dit begrip moet een geheel andere plaats in het begrippenkader krijgen. 'Force' verwijst naar een situatie waarin wij – strikt doorredenerend – moeten spreken van het niet gehoorzamen aan, ja zelfs het niet inwilligen van de eisen van andere actoren. In overredings- en gezagsrelaties

worden deze eisen wel gehonoreerd. Dit criterium ter onderscheiding van 'force' versus overreding en gezag moet ook Easton voor de geest staan. Dit valt bijvoorbeeld af te leiden uit deze passage:

'I distinguish . . . between force and the threat of force. In the latter case we have an example of the exercise of authority. There is a significant difference between actually eliminating a person from the political system by jailing him and merely threatening him with incarceration. When only threats are made, the individual may be inclined to obey, thereby participating in an authority relationship, whereas in the case of pure force the individual continues to refuse to obey but is nevertheless compelled to conform to the decision of the authorities'²⁰.

De gevolgen van dit door hem zelf gemaakte onderscheid voor de analyse van politieke verschijnselen zijn hem echter toch weer minder duidelijk. Mede omdat hij werkt met een schema, waarin invloed slechts een gedragswijziging van een andere actor omvat (of het een wijziging in de gewenste richting is doet niet terzake) kan Easton ertoe komen te beweren dat 'in the case of pure force the individual continues to refuse to obey but is nevertheless compelled to conform to the decision of the authorities.' Als B's gedrag een richting opgaat die A zonder meer ongewenst voorkomt, is toch sprake van invloed.

A wil dat B's lands wapenrok aantrekt. B weigert en wordt door A achter de tralies gezet. Dankzij A's interventie doet B nu tal van dingen (niet) die hij zonder deze bemoeienis (niet) gedaan zou hebben: hij zit een jaar in Nieuwersluis, terwijl hij anders op de vroege zondagmorgen bij militairen zou hebben aangebeld om hen tot het ware geloof te roepen.

Is hier nu een situatie aanwezig, waarin men zich schikt naar de beslissingen van de machthebbers? Waar geweld wordt gepleegd *falen* de machthebbers in hun pogingen de opposanten ertoe te bewegen zich te conformeren aan hun wensen. Dit falen leidt tot een verschuiving in hun doeleinden: zij laten hun oorspronkelijke verlangens los en passen ernstige sancties toe tegenover de obstinate oppositie. Deze laatste heeft geen kans meer iets anders te doen dan zich door de machthebbers te laten 'leiden'. De machthebbers 'physically seize members of the system and compel them to act or actually not to act in a given way'²¹.

Het is de wens van de machthebbers geweest dat onze gelovige de wapenrok aantrok. Deze heeft steeds geweigerd dit verlangen in te willigen. De machthebbers moesten er wel toe komen hun verlangens als niet-ingewilligd te beschouwen: zij pasten strenge sancties toe.

Het is een geheel andere zaak dat de feitelijke toepassing van ernstige sancties de opposenten ertoe kan brengen in een volgende fase wel te gehoorzamen. Tevens kan het toebrengen van ernstige fysieke, psychische of

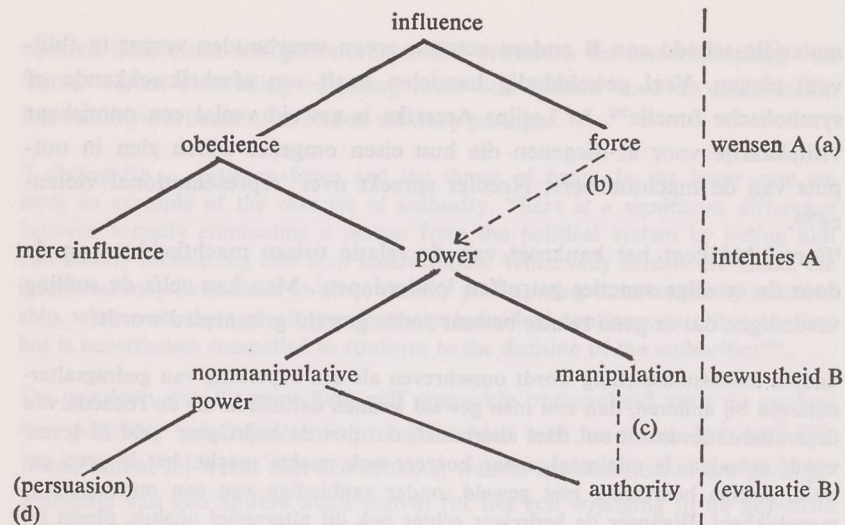
materiële schade aan B andere actoren ervan weerhouden verzet te (blijven) plegen. Veel gewelddadig handelen heeft een afschrikwekkende of symbolische functie²². In Latijns Amerika is geweld veelal een onmisbaar visitekaartje voor al diegenen die hun eisen omgezet willen zien in outputs van de machthebbers; Needler spreekt over 'representational violence'²³.

'Force' betekent het bankroet van de relatie tussen machthebbers en de door de ernstige sancties getroffen 'onderdanen'. Men kan zelfs de stelling verdedigen dat er geen relatie bestaat zodra geweld gehanteerd wordt:

'Indien machtsuitoefening wordt omschreven als een beperking van gedragsalternatieven bij anderen, dan zou men geweld kunnen definiëren als de reductie van deze alternatieven tot nul. Het alternatief, dat met de bedreiging 'geld of leven' wordt geboden, is minimaal, maar hoezeer ook naakte macht, het is geen geweld, slechts bedreiging met geweld, onder aanbidding van een ontsnappingsmogelijkheid. Wanneer de bedreiger echter ook dit alternatief uitsluit, pleegt hij metterdaad geweld: hij overweldigt het machtssubject en wordt van machthebber tot gewelddader'²⁴.

Wat zijn de gevolgen van dit alles? Vooralsnog mag men zich afvragen of het geweldsbegrip eigenlijk wel thuis hoort in Eastons schema. Als wij binnen zijn schema – zoals bij de meeste auteurs – de inwilliging van A's eisen door B als uitgangspunt nemen, past geweld (het toepassen van ernstige sancties) daar niet in. Morgenthau verwoordt de benadering van geweld als een op zichzelf niet-politiek verschijnsel (overigens in een iets gewijzigde terminologie) treffend: 'Political power . . . must be distinguished from force in the sense of the actual exercise of physical violence . . . When violence becomes an actuality, it signifies the abdication of political power in favor of military or pseudo-military power'²⁵.

Niet zo bij Easton. Hij definiëert, zoals we reeds zeiden, invloed dermate ruim dat B's ongehoorzaamheid, tot het bittere einde, toch binnen zijn kader valt. Invloed impliceert niet dat B's gedrag zich in de gewenste richting wijzigt: er is sprake van invloed als B zijn voornemens dankzij de interventie van A's kant niet kan effectureren. Of hij in zulk een situatie doet wat A van hem wil, is voor de begripsvorming in deze fase niet relevant. Geweld kan zo toch in het schema worden geïntroduceerd. Maar dat moet op een geheel andere wijze gebeuren dan Easton voor ogen heeft. Hier kan bovendien reeds opgemerkt worden dat Easton kennelijk een veel ruimer invloedsbegrip gebruikt dan in de politicologie doorgaans het geval is. Dat zou erop kunnen wijzen dat de veel gehoorde kritiek, als zou hij ook op dit punt een nogal beperkte opvatting huldigen, onjuist is. Wij komen hier straks op terug. De kanttekeningen bij het oorspronkelijke schema noopen ons nu tot de volgende herinterpretatie:

a – het verschil tussen gehoorzaamheid en geweld ligt in het al dan niet tegemoet komen aan de wensen van A.

b – geweld kan leiden tot macht: (i) het toebrengen van ernstige schade kan B ertoe bewegen in een volgende fase te gehoorzamen; (ii) het kan een derde ertoe brengen te gehoorzamen;

c – de relatie tussen manipulatie en gezag kan zeer nauw zijn; indien B blindelings gehoorzaamt, kan dit het directe gevolg zijn van A's indoctrinatie: dit ondanks het feit dat B zich ten volle bewust is van A's pogingen hem tot een gedragswijziging te bewegen;

d – in het vorige schema kon het evaluatiecriterium (evalueert B in termen van zijn eigen maatstaven voor wat wenselijk dan wel ongewenst is?) niet gehanteerd worden, omdat het geweldsbegrip zich daartoe niet leende; nu kunnen we het criterium wel in ons schema zetten maar we hebben reeds gezien dat het een zeer moeilijk te hanteren criterium is; met het begrip 'persuasion' valt dan ook weinig te beginnen.

De plaats van Eastons 'authority'-begrip in de politieke analyse

Wij hebben reeds gezien dat de gangbare vertaling van Eastons 'authoritative allocation of values' in de Nederlandse politicologie luidt 'gezaghebbende toedeling van waarden'. Na de beschouwingen in de vorige paragraaf zal het duidelijk zijn dat een terminologische verandering nodig is. Wij moeten voorkomen dat onze formulering te directe associaties met de legitimering van het handelen en de positie van de machthebbers oproept. Het komt ons voor dat we, met De Vree, beter kunnen spreken van 'bindende toedeling van waarden'. Het is het bindende karakter van de toedeling van waarden, waar het Easton om gaat. Men zal de toedeling uiteindelijk accepteren, of dit nu uit 'vrije wil' of onder bedreiging gebeurt. Het bin-

dende karakter van de toedeling kan slechts in een indirect verband staan tot het geloof in de 'title to rule' van de machthebbers, of de vrees voor zeer ernstige sancties. Of de toedeling bindend is wordt duidelijk uit de consequenties, welke de outputs van de machthebbers voor de overige leden van het politieke systeem blijken te hebben. Pas bij de bestudering van de 'outcomes' kunnen wij tot conclusies komen omtrent de mate, waarin de waardenallocaties van de kant van de machthebbers bindend zijn geweest.

Geweld kan een belangrijke rol spelen. Voorzover het de slachtoffers van het geweld betreft: zij zullen wellicht in het vervolg de allocaties van waarden wel accepteren. Voorzover het degenen die geen letsel hebben opgelopen betreft: zij zullen wellicht beseffen wat de gevolgen van ongehoorzaamheid kunnen zijn en zij zullen wellicht daarnaar handelen.

Easton zelf heeft betoogd dat zijn wijze van definiëren van het 'authority'-begrip belangrijke theoretische en empirische implicaties heeft²⁶. Zijn 'authority'-begrip heeft inderdaad een uiterst belangrijke functie in zijn integrale politieke analyse. Door de bindende allocatie van waarden centraal te stellen kan hij een eerste aanzet tot de nog te construeren algemene politieke theorie leveren. Als men politieke verschijnselen koppelt aan het legitimeren van de handelingen van de leiders in het politieke systeem, ontzegt men zich de mogelijkheid een groot aantal politieke systemen grondig te analyseren²⁷.

Beseft Easton dit zelf eigenlijk wel? Zijn er niet een aantal elementen in zijn oeuvre aan te wijzen die de suggestie wekken, dat hij de portée van zijn eigen schema niet aanvoelt? En dat hij ook zelf toch eigenlijk steeds het bestaan van gelegitimeerde machtsposities als een *conditio sine qua non* voor politieke systemen beschouwt? Wij zullen drie problemen aan de orde stellen.

In de eerste plaats zal men willen wijzen op de ruime aandacht voor het aspect van de steunverlening aan de 'political community', het regime en de machthebbers. Steun is één van de twee cruciale inputs in het politieke systeem. Betekent dit niet dat legitimiteit toch een onmisbaar element in ieder politiek systeem is? We kunnen hier bij Easton te rade gaan. Hij constateert dat steun op geheel andere gronden dan het geloof in de legitimiteit van de machthebbers gegeven kan worden:

"To what extent do systems require a belief in legitimacy if they are to maintain an appropriate level of support? If we were to take into consideration only the experience of the major political systems of the world and those that have passed beyond the kinship stage of social organization, we might be inclined to conclude that a belief in legitimacy is necessary for the maintenance of support,

at least for political systems that persist for any appreciable length of time'²⁸.

In tal van typen politieke systemen (Easton zelf noemt bijvoorbeeld ongeletterde maatschappijen en de internationale politieke systemen) komt de bindende toedeling en distributie van waarden tot stand 'ondanks' het gebrek aan legitimiteit. Het past in de lijn van dit betoog dat dwang (de dreiging met geweld) een analytisch gelijkwaardig instrument zal zijn, waar het gaat om de acceptatie van de allocatie of niet-allocatie van waarden. Het dreigement, of alleen al de verwachting van ernstige sancties kan de leden van het politieke systeem ertoe brengen de allocatie te accepteren. Kennelijk beschouwen zij dan de toedeling van waarden als bindend. Het harnekking vasthouden aan het legitimiteitsaspect moet gezien worden als 'an artifact of the range of systems under scrutiny'²⁹.

Het argument dat Eastons uitvoerige beschouwingen over de steunfunctie duiden op een beperkte opvatting over het politieke systeem is niet vol te houden. Dit neemt niet weg dat Easton op deze manier het steunaspect wel in vergaande mate uitholt. Er is immers zelfs al sprake van steun, als men onder dreiging van geweld de verlangens van de machthebbers inwilligt. In feite rijst de vraag, of de steunvariabele wel van wezenlijke betekenis is³⁰.

In de tweede plaats moeten we ingaan op de 'relative frequency of compliance' als een essentiële variabele van het politieke systeem³¹. Duidt dit er niet op dat meer geboden is dan de constatering post hoc, dat een bindende toedeling van waarden heeft plaatsgehad? Met de accentuering van de bindende toedeling van waarden geeft Easton zich over aan wat Narr 'Carl Schmitts okkasioneller Dezisionismus auf neuer Stufe' noemt — zij het dat dit decisionisme zich volgens ons binnen en niet, zoals bij Narr, tussen politieke systemen aftekent³². Het politieke systeem wordt een systeem van krachten en tegenkrachten, waarin de bindende allocatie van waarden de reflectie van de krachtsverhoudingen in de maatschappij vormt. Macht wordt een post hoc verschijnsel³³. Zodra wij weten wie hun standpunt inzake de allocatie van waarden weten door te drukken, weten wij wie de machthebbers in het politieke systeem zijn. De vraag of een allocatie bindend is laat zich slechts achteraf beoordelen. Legt men zich bij de resultaten van een toedeling neer, dan is zij bindend. Op gevaar af dat men niet zo gauw een waardenallocatie erin ontdekt: 'If a thief orders you, at the point of a gun, to yield your wallet and you obey him, he has the ability to command you. He therefore can be said to have authority over you even though, because you would challenge its legitimacy, you consider it coercive'³⁴.

Het zou er nu op kunnen lijken dat de 'relative frequency of compliance'

niet verenigbaar is met het hierboven geschetste beeld. Daar wordt het politieke proces immers gereduceerd tot een soort continue opeenvolging van 'tests of strength', die moeten uitmaken — elke keer opnieuw — of waarden bindend gealloceerd worden door deze of gene partij. Toch is de tegenstelling tussen de twee visies (relatief frequente inschikkelijkheid enerzijds, het alsmar opnieuw aan de orde stellen van de kracht van de andere actoren anderzijds) te overbruggen. Het is veeleer zo dat Eastons 'relative frequency' zeer relatief is. Het kritische punt kan niet exact bepaald worden³⁵. Daar komt nog een belangrijk punt bij. De bindende allocatie van waarden kan plaatshebben zonder dat een feitelijke machtsstrijd ontbrandt. De opposenten van de politieke leiders zullen het mede van de resultaten van voorgaande conflicten laten afhangen, of zij hun hulpbronnen zullen aanwenden tegen de 'machthebbers'. Met andere woorden: zij zullen in werkelijkheid de krachtsverhoudingen in de maatschappij taxeren en op basis daarvan bepalen of zij zich wederom bij de beslissingen van de machthebbers zullen neerleggen. Een relatief frequente inschikkelijkheid ten aanzien van de outputs kan op deze wijze gewaarborgd zijn. Zij staat dan echter veraf van een situatie waarin legitimiteit en 'vrijwilligheid' de aanvaarding van de beslissingen van de machthebbers in de tijd garanderen. Toch verkeert Easton in twijfel. Kan bijvoorbeeld de dreiging met geweld een middel zijn om de min of meer continue inwilliging van de eisen van de machthebbers te bewerkstelligen? Easton staat hier zeer sceptisch tegenover. Waar hij dwang wel accepteert als een middel om een 'authority'-relatie tussen actoren tot stand te brengen, staat het hem toch duidelijk tegen in te stemmen met de gedachte dat dwang dan ook het voortbestaan van het politieke systeem in de tijd kan garanderen³⁶. De argumenten hebben veel weg van een bijna axiomatische afkeer van 'niet-democratische' middelen, welke door de machthebbers in een politiek systeem aangewend kunnen worden.

Het opmerkelijke is nu dat deze huiver van Eastons kant niet past bij de door hem gegeven verantwoording over de plaats van 'authority' in zijn begrippenschema. Dat de kosten van 'coercive authority' te hoog zijn om het voortbestaan van het politieke systeem op de lange duur te garanderen is een argument dat indruist tegen het duidelijke onderscheid tussen de dreiging met geweld en het feitelijk toepassen van ernstige sancties. In het laatste geval zijn de kosten veelal zeer hoog; het dreigen met geweld zal in de regel al minder kosten, omdat althans geen direct fysiek, psychisch of materiële letsel wordt toegebracht. Ook nu moet de conclusie luiden dat de betrekkelijk frequente en duurzame acceptatie van de beslissingen der machthebbers niet voorbehouden is aan politieke systemen, waar de machthebbers ook gezag hebben. De stabiliserende functie van legitimiteit en

'vrijwilligheid' mag geen dogma zijn. Waar grote krachtsverschillen tussen de machthebbers en de overige leden van het politieke systeem bestaan, zal de dreiging met geweld een zeer effectief instrument kunnen zijn bij het tot stand brengen van de duurzame acceptatie van de eisen van de machthebbers.

In de derde plaats worden we geconfronteerd met het probleem dat de analyse van de sociale omgeving van het politieke systeem minder 'open' is gehouden dan we zouden mogen verwachten. Easton biedt zijn begrippenkader aan met het oog op de algemene politieke theorie, waarvoor het begrippenstelsel een eerste aanzet moet zijn. Maar het verwijt is niet van de lucht dat hij steeds weer ervan blijk geeft alleen aan tamelijk homogene politieke systemen te denken³⁷. De wijze waarop hij het systeem — als systeem — soms 'waarden' toedenkt, zonder zich af te vragen of een systeem naar iets kan streven, is één van de vele voorbeelden. In hetzelfde vlak ligt de vaagheid van het begrip 'society' dat soms schijnt te duiden op wat wij 'de maatschappij' noemen, maar vaak nogal lijkt op het begrip 'samenleving'³⁸.

Begint Eastons analyse dan toch pas daar, waar een redelijke mate van consensus over de fundamentele waarden in de maatschappij voorondersteld mag worden? Hij ontkent het zelf ten stelligste³⁹. Maar de verwijten kunnen moeilijk weersproken worden. Het lijkt er hier inderdaad op dat Easton zelf niet beseft wat de implicaties van zijn begrippenschema zijn. Waar het ons in eerste instantie om ging was aan te tonen dat men een eventuele beperking van het arbeidsterrein van de politieke analyse niet mag zoeken in de kernformulering van de bindende toedeling van waarden. Wij hebben juist betoogd dat het vooropstellen van het bindende karakter van waardenallocaties verstrekkende gevolgen, grote mogelijkheden heeft. Niets is minder juist dan het zoveel gehoorde bezwaar dat men met Eastons formulering verschijnselen als revolutie en terreur niet zou kunnen bestuderen⁴⁰. Scherpe kloven in de maatschappij moeten geanalyseerd kunnen worden: zij leiden tot grootscheepse 'tests of strength' en kunnen uitlopen op constellaties met 'too many authorities'⁴¹. Het gebruik van geweld tegen bepaalde categorieën van actoren in de maatschappij kan door andere actoren worden opgevat als een dreigement dat ook tegen hen geweld zal worden gebruikt. Dergelijke patronen doen niet meteen denken aan de wijze waarop in een sfeer van consensus, coöperatie en homogeniteit de toedeling van waarden pleegt te geschieden. Toch passen zij in het Eastoniaanse kader van de 'authoritative allocation of values'. Men dient te beseffen dat deze benadering zeer dynamisch is. Het kan voorkomen dat de rollen, die men in het politieke systeem onderscheiden kan, steeds weer in andere handen overgaan. De machtsposities zijn een voorbeeld. De

machthebbers van dit moment kunnen de machtelozen van het volgende moment zijn. Van geval tot geval zal bekeken moeten worden wie de machthebbers in het politieke systeem zijn (of waren, of zullen zijn). De bindende toedeling van waarden is, anders gezegd, een zeer dynamisch verschijnsel, dat niet vastgeklonken zit aan 'officiële' posities in het politieke systeem. Wanneer het bedrijfsleven op de stoel van de regering gaat zitten, betekent dit gewoonweg dat men in de desbetreffende casus de 'regering' is: 'The authorities consist of those persons who have the capacity to order others. This is all that is involved'⁴². De gedachte aan wat men 'wisselende overheden' zou kunnen noemen dringt zich op⁴³.

Samenvatting en conclusies

In zijn 'Introduction to metapolitics' zet Gregor uiteen dat 'political science is an informal discipline and . . . many, if not most of its problems are the consequence of linguistic (or, if one would like conceptual) confusion'⁴⁴. Onze beschouwingen over het Eastoniaanse 'authority'-begrip zijn bedoeld geweest om te wijzen op het gevaar van een onjuiste, of tenminste onzekere, interpretatie van een begrip. In dit geval betrof het één begrip uit een zeer omvangrijk begrippenstelsel: wanneer dat begrip in een min of meer systematische relatie tot de andere begrippen staat kan dit negatieve gevolgen hebben.

Het is eigenlijk verrassend dat wij nu juist hier op dergelijke problemen gestuit zijn. Waarom?

In de eerste plaats heeft Easton het 'authority'-begrip tamelijk uitvoerig gedefiniëerd en van commentaar voorzien. Dat wij bij de beschouwingen over zijn definitie van het begrip en, de andere begrippen, in het schema meestal met 'dyadische' eenheden (A en B) hebben gewerkt lijkt niets af te doen aan de importantie van zijn begrippenraamwerk als geheel en van de onderlinge relaties tussen de begrippen. In de tweede plaats neemt het begrip een centrale plaats in zijn analyses van het politieke leven in. Het is met opzet zo gedefiniëerd dat het bijdraagt tot, of althans geen belemmering vormt voor een begrippenkader dat een aanzet tot een algemene politieke theorie moet zijn. Easton zelf betoogt dat zijn definitie belangrijke theoretische en empirische gevolgen heeft. Ongelukkige interpretaties van de betekenis van het 'authority'-begrip leiden tot een vertekend beeld van zijn politieke analyse. Zij passen in de veelal ontorechte pogingen Easton een eenzijdige opvatting over het politieke systeem in de schoenen te schuiven. In de derde plaats is analyse van één van Eastons begrippen niet te beschouwen als iets bijzonders. In bijna elke publicatie over zijn oeuvre wordt op welhaast obligate wijze betreurd dat veel van zijn begrippen zo slecht uit de verf komen. Wat bedoelt hij precies met 'demands'? Is zijn

definitie van 'support' meer dan een tautologie? Maar de vraag wat hij nu eigenlijk met de term 'authority' voor heeft, heeft men nauwelijks gesteld. Het doet er op zichzelf niet zoveel toe welke term wij introduceren om het verschijnsel van de aanvaarding van A's verlangens door B een naam te kunnen geven. Toch is het zo dat Eastons 'authoritative allocation of values' het beste kan worden vertaald met 'bindende allocatie van waarden'. Waar mogelijk dient men de suggestie, als zou het legitimizeitsaspect erin besloten liggen, te vermijden. Onze gezaghebbende politicologen zullen het daarmee hopelijk eens zijn.

Noten

- 1 C. Schmitt, *Der Begriff des Politischen*. Berlin 1963 (oorspr. 1932). B. de Jouvenel, *De la Politique Pure*. Paris 1963, pp. 14-15. Zie voor een uitvoerige beschouwing over de definitie van de wetenschap der politiek en voor de opsomming van een aantal definities J. K. De Vree, *De Wetenschap der Politiek: het vraagstuk van een definitie*, in: *Acta Politica*, 4 (1968), pp. 55-81. De Vree maakt onder meer de volgende behartigenswaardige opmerking: 'Het bepalen van wat politiek is, is ... een in hoge mate abstract gebeuren: wij kunnen niet feitelijk *scheiden*, maar moeten ons met een 'analytisch' *onderscheiden* tevreden stellen' (p. 56).
- 2 Bijvoorbeeld D. Easton, *A Systems Analysis of Political Life*. New York etc. 1965, p. 21.
- 3 In de eerste plaats: D. Easton, *The Political System: an inquiry into the state of political science*. New York 1953.
In de tweede plaats: D. Easton, *A Framework for Political Analysis*. Englewood Cliffs, N.J., 1965.
In de derde plaats met name: Easton, *Systems Analysis*. De introductie van het systeembegrip in de politicologie vindt men besproken in G. A. Almond, *Comparative Political Systems*, in: G. A. Almond, *Political Development: essays in heuristic theory*. Boston 1970, pp. 31-34.
- 4 H. Daudt e.a., *Het Conflict als Maatschappelijk Verschijnsel*. Utrecht etc. 1962. De citaten staan op de pp. 8-9.
- 5 De Vree, *Wetenschap der Politiek*, p. 76.
- 6 G. H. Scholten, Het Vergelijken van Federaties met behulp van Systeem-analyse, in: *Acta Politica*, 2 (1966), p. 54.
- 7 G. H. Scholten, Eastons System Analysis en het Nederlandse Politieke Systeem: een eerste verkenning, in: *Acta Politica*, 3 (1968), p. 216.
- 8 G. H. Scholten, *Politiek en Bestuur*. Alphen aan den Rijn, 1972, pp. 6-7.
- 9 A. Hoogerwerf, *Politicologie: begrippen en problemen*. Alphen aan den Rijn, 1972, pp. 53-54.
- 10 Hoogerwerf, *Politicologie*, p. 90.
Niet alleen Nederlandse politicologen volgen deze lijn:
(i) 'This orientation qualifies the politics-as-power orientation by limiting its focus to power that is legitimate or, using Max Weber's term, to authority' (G. J. Graham, *Methodological Foundations for Political Analysis*. Waltham etc. 1971, p. 4);
(ii) 'what distinguishes political interaction from all other kinds of social in-

- teraction is the unifying concept - 'the authoritative allocation of values for society.' By authoritative Easton means that the decisions are accepted as binding by those subject to the system; the subjects perceive the rules as legitimate' (A. Wolfe and C. A. McCoy, *Political Analysis: an unorthodox approach*. New York 1972, p. 261).
- 11 Zie bijvoorbeeld D. Easton, An Approach to the Analysis of Political Systems, in: *World Politics*, 9 (1957), pp. 383-400.
 - 12 Zie Y. C. Kim, Authority: some conceptual and empirical notes, in: *Western Political Quarterly*, 19 (1966), pp. 223-234. De relevante passages staan op de pp. 223-228.
 - 13 D. Easton, The Perception of Authority and Political Change, in: C. J. Friedrich (ed.), *Authority*. New York 1958 (Nomos I), pp. 170-196.
 - 14 R. A. Dahl, *Modern Political Analysis*. Englewood Cliffs, 1970 (2nd ed.), p. 15.
 - 15 Letterlijk zegt Easton: 'those cases in which A does in fact intend to do so and is effective' (Easton, *Perception of Authority*, p. 178). De toevoeging dat een bepaald resultaat tot stand moet komen lijkt in eerste instantie overbodig. Maar bij nader inzien blijkt dat deze conditie wel nodig is. Beïnvloeding impliceert immers niet dat B's gedrag in een specifieke richting gewijzigd wordt. B's gedrag verandert slechts 'in some way'. Het betekent natuurlijk wel dat de systematiek enig geweld wordt aangedaan.
 - 16 Met Eastons eigen kanttekening: 'To the extent that my classification of power is exhaustive' (Easton, *Perception of Authority*, p. 182). Men kan trouwens het begrip 'klassificatie' hier beter vermijden.
 - 17 Kim, *Authority*, p. 226.
 - 18 Easton, *Perception of Authority*, p. 180.
 - 19 De relevante passages bij Easton, *Perception of Authority*, pp. 179-180.
 - 20 Easton, *Perception of Authority*, p. 183.
 - 21 Easton, *Perception of Authority*, p. 183.
Elders blijkt Easton onze opvatting te delen: 'To pay taxes, serve in the armed forces, and carry out other political tasks under coercion indicates some degree of objective support, however small. It certainly indicates more support than in the case of persons who refuse to engage in these actions and accept the sanctions imposed for failure to conform' (Easton, *Systems Analysis*, p. 276).
 - 22 Zie T. Parsons, Some Reflections on the Place of Force in Social Process, in: H. Eckstein (ed.), *Internal War: problems and approaches*. New York 1964, pp. 33-37.
En L. A. Coser, *Continuities in the Study of Social Conflict*. New York etc. 1967, pp. 73-92.
Parsons volgt precies de hier geschetste lijn. Ook hij ziet twee relaties tussen geweld en dwang: 'the actual implementation of force may, although it is a punishment in a particular case, be thought of more broadly as a deterrent, both for alter's future action - he may have been 'taught a lesson' - and for third parties who thereby find out what happens to noncompliers, including the lesson that ego 'means it' when he says the forbidden act should not be performed' (p. 36).
 - 23 M. C. Needler, *Political Development in Latin America: instability, violence, and evolutionary change*. New York 1968, pp. 47-49.

- 24 J. A. A. van Doorn, *Organisatie en Maatschappij*: sociologische opstellen. Leiden 1966, pp. 22-23.
Vergelijk Friedrichs onderscheid tussen macht als relatie en macht als bezit: voor Friedrich begint het relationele aspect reeds weg te ebben, wanneer 'consensual power' wordt verdrongen door 'coercive power' (C. J. Friedrich, *Man and His Government*: an empirical theory of politics. New York etc. 1963, hoofdstuk 9). Net als Van Doorn zegt ook Bachrach dat macht in ieder geval een keuzemogelijkheid impliceert: 'Where power is being exercised, the individual retains this choice (tussen inwilliging en niet-inwilliging, U.R.). Put another way, in a power relationship it is B who chooses what to do, while in a force relationship it is A' (P. Bachrach and M. Baratz, *Power and Poverty*: theory and practice. New York etc. 1970, p. 28).
- 25 H. J. Morgenthau, *Politics among Nations*. New York 1954, p. 26.
- 26 Easton, *Systems Analysis*, p. 208.
- 27 De Weberiaanse traditie (de nadruk op de *legitieme* aanwending van fysiek geweld) heeft de ontwikkeling van de politicologie afgeremd. Politieke systemen die zich niet konden verheugen in de legitimering van het handelen der machthebbers door de overige leden werden veronachtzaamd. Zie onder meer C. Johnson, *Revolutionary Change*. London 1966, p. 19; ook Dahl, *Political Analysis*, pp. 48-49, en Friedrich, *Man and His Government*, p. 186.
- 28 Easton, *Systems Analysis*, p. 281.
- 29 Easton, *Systems Analysis*, p. 282.
- 30 P. Leslie, General Theory in Political Science: a critique of Easton's systems analysis, in: *British Journal of Political Science*, 2 (1972), p. 162.
- 31 Easton, *Systems Analysis*, p. 10.
- 32 W. D. Narr, David Eastons Systemanalyse: ein Königs- oder Holzweg einer allgemeinen Theorie des politischen Verhaltens, in: *Politische Vierteljahresschrift*, 8 (1967), p. 442.
- 33 Zoals, niet toevallig, ook bij de 'nieuwe politieke economie' van Mitchell: W. C. Mitchell, The Shape of Political Theory to Come: from political sociology to political economy, in: *The American Behavioral Scientist*, 11 (1967), p. 14.
- 34 Easton, *Systems Analysis*, p. 208. noot 9.
Zie ook Bachrach and Baratz, *Power and Poverty*, pp. 27-28.
Of een probleem dat slechts een bepaalde categorie van de bevolking direct raakt toch door middel van een bindende toedeling van de kant van de machthebbers in het politieke systeem wordt afgehandeld, is een zaak die uiteindelijk op grond van de beleidsruimte, die zij zichzelf toedenken, beslist wordt. Waar consequenties voor andere groepen bestaan, zal dit eerder het geval zijn. Of de machthebbers kunnen ingrijpen, wanneer er geen 'externe' consequenties zijn, is een vraag die op het gebied van de politieke ethiek ligt. Vergelijk G. P. A. Braam, Van Individuele Mensen naar Politieke Macht en terug, in: *Acta Politica*, 8 (1973), p. 122.
- 35 Scholten, *Eastons Systems Analysis*, p. 216.
- 36 Easton, *Systems Analysis*, p. 93.
- 37 Zie bijvoorbeeld B. Crick, *In Defence of Politics*. Harmondsworth 1964 (rev. ed.), pp. 176-178; C. Polin, David Easton, ou les Difficultés d'une certaine Sociologie Politique, in: *Revue Française de Sociologie*, 11 (1970), pp. 187-189.

- 38 En moeten wij 'for a society' vertalen met 'in', 'voor', of 'namens de maatschappij'? Of misschien zelfs 'in het belang van de gemeenschap'? Vergelijk Scholten, *Eastons Systems Analysis*, p. 217.
- 39 Easton, *Political System*, pp. 125-148; Easton, *Framework*, pp. 77-101.
- 40 Polin, *David Easton*, p. 189.
- 41 Leslie, *General Theory*, p. 163.
- 42 Easton, *Systems Analysis*, p. 292.
- 43 We geven volmondig toe dat dit goeddeels in strijd is met zijn elders vermelde criteria: 'They must engage in the daily affairs of a political system; they must be recognized by most members of the system as having the responsibility for these matters; and their actions must be accepted as binding most of the time by most of the members as long as they act within the limits of their roles' (Easton, *Systems Analysis*, p. 212).
- 44 A. J. Gregor, *An Introduction to Metapolitics*: a brief inquiry into the conceptual language of political science. New York etc. 1971, p. ix.